

UITTREKSEL UIT DE NOTULEN VAN DE GEMEENTERAAD

Vergadering van 29 april 2025

Aanwezig: Roxanne Leysen, voorzitter;
Ingrid Meulders, burgemeester;
Chris Ceuppens, Kelly Breugelmans, Steven Mattheus, schepenen;
Koenraad Segers, schepen, voorzitter BCSD;
Anja Roofthoofd, Anne Troch, Dorien Deckers, Kristel Groeninckx, Chris De Clerck, Cindy Verschueren, Guy De Wachter, Olivier Op de Beeck, Jeroen Van Bogaert, Frank Verelst, Bart De Winter, Klaartje Maes, Stijn Boel, Dirk De Bie, raadsleden;
Jo Briers, algemeen directeur

Verontschuldigd: Ellen Brits, schepen

Afwezig:

AGENDAPUNT:

Goedkeuring Kerkenbeleidsplan 2025-2030.

DE GEMEENTERAAD:

FEITEN EN CONTEXTEN

Het Kerkenbeleidsplan van 2017 (GR 31 januari 2017 en aangepaste versie GR 26 september 2017, beide eenparig goedgekeurd) dient door een aanpassing van het decretaal kader van de Vlaamse Regering vanaf 2025 elke 6 jaar geactualiseerd te worden. Het dient o.a. om het beleid betreffende neven- en herbestemming van het volume (leegstaande) kerken te stimuleren.
Bisschop Johan Bonny ondertekende op 7 april 2025 het voorgelegde Kerkenbeleidsplan Niel 2025-2030 voor akkoord.

WETTELIJKE MOTIVERING

Het erediensdecreet van 7 mei 2004, en vooral de wijziging van 10 november 2022 (art. 33/2);
Het decreet over het lokaal bestuur van 22 december 2017, meer bepaald artikel 41/3 over het vaststellen van de beleidsrapporten van de gemeente en het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn.

INHOUDELIJKE MOTIVERING

In 2017 werd de opmaak van dit plan gevraagd door het Agentschap Onroerend Erfgoed om voor restauratiedossiers van beschermde kerkgebouwen de hogere subsidietoeslag te behouden. De samensmelting van de parochies O.-L.-V.-Geboorte en Sint-Jozef was de initiële aanzet om over verder gebruik en herbestemming van beide kerken na te denken. De vooropgestelde A- en B-labels zijn toen bepaald en worden nu hernomen, maw een A- (valorisatie)label voor de O.-L.-V.-Geboortekerk en een B-(herbestemmings)label voor de Sint-Jozefkerk.

FINANCIËLE IMPACT

Het goedkeuren van het Kerkenbeleidsplan op zich heeft geen financiële impact, maar blijft essentieel om een verhoogde premie te behouden voor de O.-L.-V. Geboortekerk als kerk met een A-label.
Het restauratiedossier van de glas-in-loodramen van de Onze-Lieve-Vrouw Geboortekerk werd in 2013 (GR 27 augustus 2013) integraal door de Gemeente overgenomen. Het restauratiedossier werd in 2015 door het Agentschap Onroerend Erfgoed ontvankelijk verklaard en wacht sindsdien op het uitvoeringsbesluit.

MJP 1993 is 20.000,00 EUR voorzien, zodat opstart restauratiedossier bij effectieve toekenning subsidie kan opgestart worden.

MJP 1975 (subsidie) staat bedrag op 0.

Het voorgaande handelt over de huidige MJP, voor de nieuw Meerjarenplanning 2026-2031 dient het beschikbare budget nog bepaald te worden.

BESLISSING

éénparigheid van stemmen

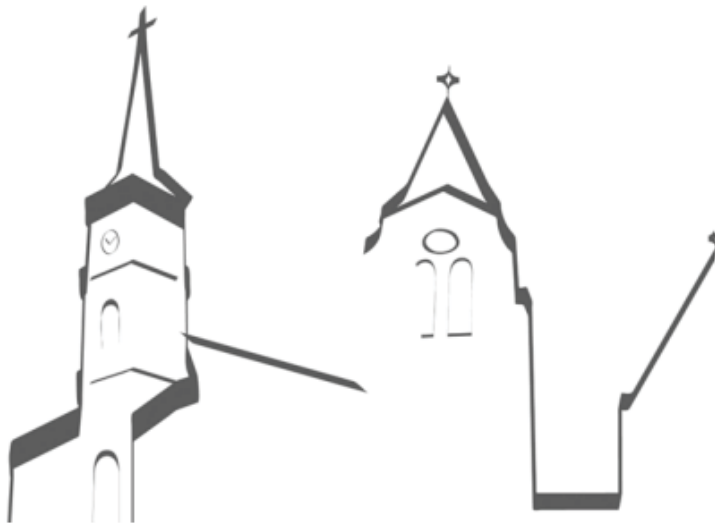
Artikel 1.

Het hierna volgende Kerkenbeleidsplan 2025-2030 principieel goed te keuren:

KERKENBELEIDSPLAN NIEL

2025-2030

Onze-Lieve-Vrouw Geboortekerk

Sint-Jozefkerk

INHOUDSTAFEL

INHOUDSTAFEL.....	
INLEIDING	
1. SITUERING KERKGEBOUWEN	
2. FICHE PER KERKGEBOUW.....	
1. Onze-Lieve-Vrouw Geboorte te Niel (Centrum)	
i. Identificatie.....	
ii. Beschrijving.....	

- iii. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving
- iv. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie
2. Sint-Jozefkerk te Niel (Hellegat)
- i. Identificatie
- ii. Beschrijving
- iii. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving
- iv. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie
3. Onderbouwde visie op het toekomstig gebruik en de toekomstige functie.....
4. Plan van aanpak: hoe de toekomstige invullingen zullen worden onderzocht.....

BESLUIT

INLEIDING

Dit kerkenbeleidsplan omvat volgende gebouwen voor de rooms-katholieke eredienst op het grondgebied van de gemeente (2845) Niel:

- Onze-Lieve-Vrouw Geboorte, Kerkstraat z/n
- Sint-Jozef, Hellegat z/n.

Niel beschikt sinds 2017 over een Kerkenbeleidsplan, dit werd opgemaakt in functie van de restauratiedossiers voor de Onze-Lieve-Vrouw Geboortekerk en van de vorming van de nieuwe parochie Onze-Lieve-Vrouw Geboorte na de samensmelting van de parochies Onze-Lieve-Vrouw Geboorte en Sint-Jozef. Daarbij werd vooropgesteld dat er onderzocht zou worden welke herbestemmingsopties er valabel waren voor de Sint-Jozefkerk op Hellegat.

In de loop van de legislatuur 2019-2024 werd verder onderzoek verricht naar de (her- of mede)bestemmingsopties voor de Sint-Jozefkerk op Hellegat. Dit startte met een ontwerpend onderzoek van TRACE tv in opdracht van het Projectbureau Herbestemming Parochiekerken dat in 2017 werd opgestart en op 25 maart 2019 voorgesteld. Daarnaast werden door studenten 1 MA architectuur Sint-Lucas (Gent) van prof. dr. arch. Gisèle Gantois in het academiejaar 2020-2021 herbestemmingsontwerpen voor de Sint-Jozefkerk gemaakt binnen een vrijblijvend concept ontwerpend onderzoek. Deze werden in de Sint-Jozefkerk voor alle geïnteresseerden tentoongesteld op 18 december 2020.

In juni 2023 werd door een groep internationale studenten van het Lemaire Instituut (RLICC) van de KUL, eveneens onder leiding van prof. dr. arch. Gantois een eindwerk verdedigd over de technische aspecten van de renovatie van de Sint-Jozefkerk en de mogelijke herbestemming als dorpshuis voor de wijken Hellegat (Niel) en Noeveren (Boom).

Op 3 februari 2025 werden de opties voor de update van het Kerkenbeleidsplan voor de periode 2025-2030 besproken met vertegenwoordigers van bisdom, pastorale eenheid, lokale kerkfabriek en burgemeester, schepen bevoegd voor eredienst en begraafplaatsen en ambtenaar onroerend erfgoed. De categorisering van beide kerken werd toegelicht, met een A-label voor de Onze-Lieve-Vrouw Geboortekerk en een B-label voor de Sint-Jozefkerk. Hierbij werden onderzoekspistes van de periode 2017-2023 besproken als aanzet voor het verdere onderzoekstraject tijdens deze legislatuur. Een aantal technische aspecten werden op 10 maart 2025 tussen Kerkfabriek en Gemeentebestuur afgestemd.

Door de kerkelijke bestuursstructuren werd voor de Onze-Lieve-Vrouw Geboortekerk een A valorisatielabel vooropgesteld en voor de Sint-Jozefkerk een B herbestemmingslabel voorzien en bevestigd in hun PET (Pastorale Eenheid Team) en PKG (Plaatselijke KernGroep) vergaderingen van 23 oktober en 13 november 2024.

De Onze-Lieve-Vrouw Geboortekerk is als kerk met A-label voorbestemd om verder gebruikt te worden voor de eredienst. De valorisatie voorziet voor deze kerk dat naast misvieringen en andere religieuze diensten het kerkgebouw kan gebruikt worden voor socio-culturele activiteiten zoals (orgel)concerten, lezingen, tentoonstellingen, ... zoals reeds in het verleden gebeurde.

De parochies Sint-Jozef en Onze-Lieve-Vrouw Geboorte werden reeds in 2015 samengevoegd en worden sindsdien beheerd door één kerkfabriek O.-L.-V. Geboorte (besluit Vlaamse minister Binnenlandse Zaken, van 13 mei 2015 (Belgisch Staatsblad 10 juni 2015)). Daarmee hield ook de

spreiding van de parochie Sint-Jozef over de gemeenten Boom en Niel op te bestaan. De parochiale grenzen vallen sindsdien samen met de gebiedsomschrijving van beide.

Dit kerkenbeleidsplan werd opgemaakt in overleg tussen de gemeente Niel, de pastorale eenheid Sint-Bernardus, de kerkfabriek van Onze-Lieve-Vrouw Geboorte en werd vervolgens goedgekeurd:

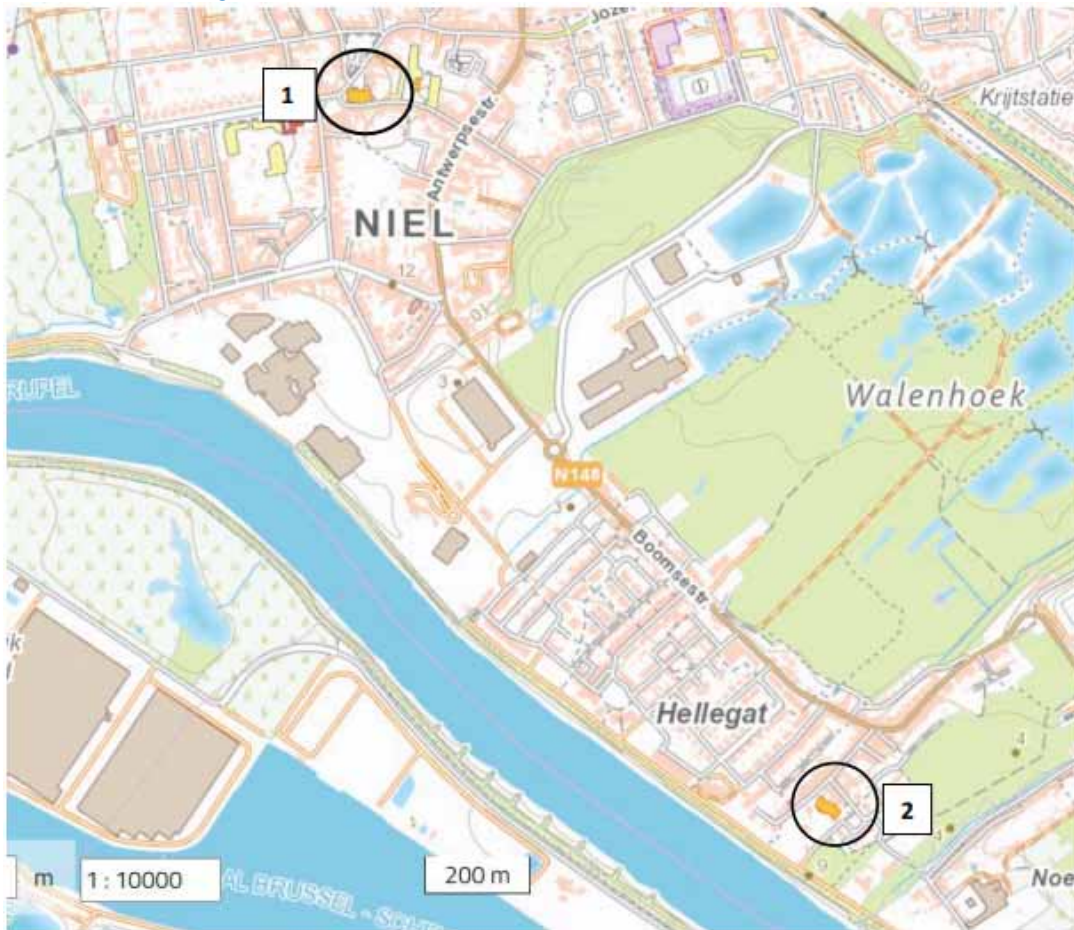
- door de bisschop van Antwerpen op 7 april 2025
- door de Gemeenteraad van de gemeente Niel op 29 april 2025.

Handtekening bisdom
Johan Bonny, bisschop bisdom Antwerpen

Handtekening gemeente
Jo Briers, algemeen directeur
Roxanne Leysen, voorzitter Gemeenteraad

1. SITUERING KERKGEBOUWEN

1. Onze-Lieve-Vrouw Geboorte, Kerkstraat z/n, 2845 Niel
2. Sint-Jozef, Hellegat z/n, 2845 Niel

(Bron: Cadgis – 2025-02-10)

2. FICHE PER KERKGEBOUW

2.1. Onze-Lieve-Vrouw Geboorte in Niel

**We tonen de originele afbeelding
hier niet omwille van het copyright.**

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan
met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

2.1.1. Identificatie

Naam: Onze-Lieve-Vrouw Geboorte

Geografische ligging

- Kerkstraat z/n, 2845 Niel – kadastraal A 392a
- Provincie Antwerpen

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: Antwerpen
- Dekenaat of Regio: PE Sint Bernardus
- Parochie: Onze-Lieve-Vrouw Geboorte

Eigenaar: Gemeente Niel

Bescherming: beschermd als monument bij KB van 4 mei 1973 Cf.

<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/13795>

Tevens vastgesteld bouwkundig erfgoed, sinds 29 maart 2019, en onderdeel van het beschermd dorpsgezicht 'Bepanting Ridder Berthoutlaan en Sint-Hubertusplein' sinds 22 oktober 1986, cf.

<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/7286>

2.1.2. Beschrijving

a) Cultuurhistorische waarde

In de inventaris onroerend erfgoed (erfgoedobject 13795) wordt de kerk omschreven als een kruisbasiliek in classicistische stijl met vijfbeukig schip van zeven traveeën en ingebouwde westtoren. Het transept is één travee; koor van twee traveeën en halfcirkelvormige apsis; in de kooroksels halfronde en rechthoekige aanbouwsels. Baksteenmetselwerk op zandstenen plint en leien zadeldaken.

Voorgevel met centrale drieledige toren bekroond met ingesnoerde naaldspits; rondboogvensters en -deur, de onderste geleding met omlopende omlijsting van arduin waarin jaartal 1773, de bovenste geleding afgezet met pilasters en driezijdige frontons. De zijbeuken, per travee geritmeerd door pilasters; bepleisterde architraaf en fries onder houten kroonlijst; segmentboogvensters in bepleisterde omlijsting; in de westgevel rechthoekige deur in geprofileerde omlijsting waarboven driehoekig fronton en gevelsteen. Transept en koor op oudere sokkel met afzaat; halfcirkelvormige vensters in zandstenen omlijsting; transept met versneden steunberen.

Aan de noordzijde ligt tegen de muur, een stille herinnering aan het oude kerkhof dat tot midden 19de eeuw rond de kerk lag, nog de grafkelder van de familie De Borrekens, met inhumaties tussen 1827 en 1858.

Beknpte bouwgeschiedenis

Er was een kerkgebouw aanwezig in de 14de eeuw, allicht reeds in de 12de eeuw. De archeologische sporen van deze gebouwen zitten onder de huidige structuur. Een verbreding van de kerk gebeurde in de jaren 1723-1725. Een belangrijke vergroting van de kerk werd in 1773 uitgevoerd in opdracht van Agnes Haegens, de abdis van Roosendael, die de meeste patronaatsrechten over de kerk bezat. Haar initialen zijn vermeld op de arduinen deuromlijsting van de hoofdingang. In de 19de eeuw kreeg het gebouw met de bouwcampagnes van 1835-1839 en 1860 nog een groter volume. Provinciaal architect Eugène Gife (1819-1890) zorgde met de werken van 1860 voor haar huidig uitzicht.

Achter het schip zijn twee ruimten, een ervan is de sacristie en de andere de vroegere doopkapel, en is via de straatkant bereikbaar, de andere enkel via de kerk zelf. Deze worden gebruikt voor de noden van de eredienst.

Roerend erfgoed

Schilderijen uit de 17de en 18de eeuw, gepolychromeerde houten beelden uit 16de en 18de eeuw (Sinte-Anna uit de 16de eeuw, Sint-Sebastiaan uit de 18de eeuw, Sint-Ambrosius uit de 18de eeuw).

Monumentaal koor met portiekaltaren van gemarmerd hout, 18de-eeuws; twee barokke biechtstoelen in het transept, eerste kwart 18de eeuw, twee neoclassicistische in het schip, 19de eeuw: barok koorgestoelte, tweede helft 18de eeuw; classicistisch gestoelte in transept circa 1830; communiebank, circa 1860; kleine barokke preekstoel links van koor, eerste helft 18de eeuw; doksaal, 18de eeuw.

Afzonderlijk marmeren gedenkplaat voor de gesneuvelden van WO I.

Een deel van de objecten staan beschreven in de KIK-IRPA Balat databank. Belangrijk onder andere (<https://balat.kikirpa.be/object/9747> - en <https://balat.kikirpa.be/object/9749>, biechtstoelen 18de eeuw), (<https://balat.kikirpa.be/object/9795>, orgel)

Orgel

Het orgel werd in 1779 door Egidius-Franciscus van Peteghem gebouwd. Zijn orgel met 12 registers werd in 1823 uitgebreid. Verdere aanpassingen werden in 1856 en 1942-1944 uitgevoerd door respectievelijk orgelmakers Delhaye en Stevens. In 1866 werden ook nieuwe blaasbalgen geïnstalleerd. Zonder lucht immers geen orgelmuziek. Momenteel is een grondige restauratie, opgestart op 19 december 2022, in april 2025 afgelopen.

Glasramen

Alle glasramen werden in 1903 vervaardigd door de Antwerpse firma Hochreiter & Geyer die uitmunten door de frisse presentatie van de tafereelen. Bij de meeste is ook de naam van de schenker vermeld. Een onderzoeksrapport ter voorbereiding van de restauratie werd in 1998 uitgevoerd door Prof. Em. Dr. Joost Caen, toen docent glasrestauratie aan de UA. De premieaanvraag werd ontvankelijk verklaard in 2015, maar tot op heden niet toegekend.

Immaterieel erfgoed

De verering van Sint Hubertus (onder andere <https://balat.kikirpa.be/object/9780> - reliekschrijn in de kerk en <https://balat.kikirpa.be/object/9824> religieus beeld) wordt nog steeds gevierd tijdens de eerste zondag van november. Dit met een misdienst, muziekoptreden, zegen van de (huis)dieren en een octaafwandeling onder begeleiding van een muziekkapel maar reeds lang zonder dat het reliekschrijn wordt megedragen. De processie werd in 1705 ingesteld en in 1848 werd daar een kermis en in 1870 een jaarmarkt aan toegevoegd. De wijding en processie nieuwe stijl werd in 1990 heropgestart en werd op 27 oktober 1991 terug georganiseerd, toen een week vóór de jaarmarkt. De volgende vieringen gaan nadien ieder jaar de eerste zondag na de feestdag van Sint- Hubertus – op 3 november – door, net voor de jaarmarkt.

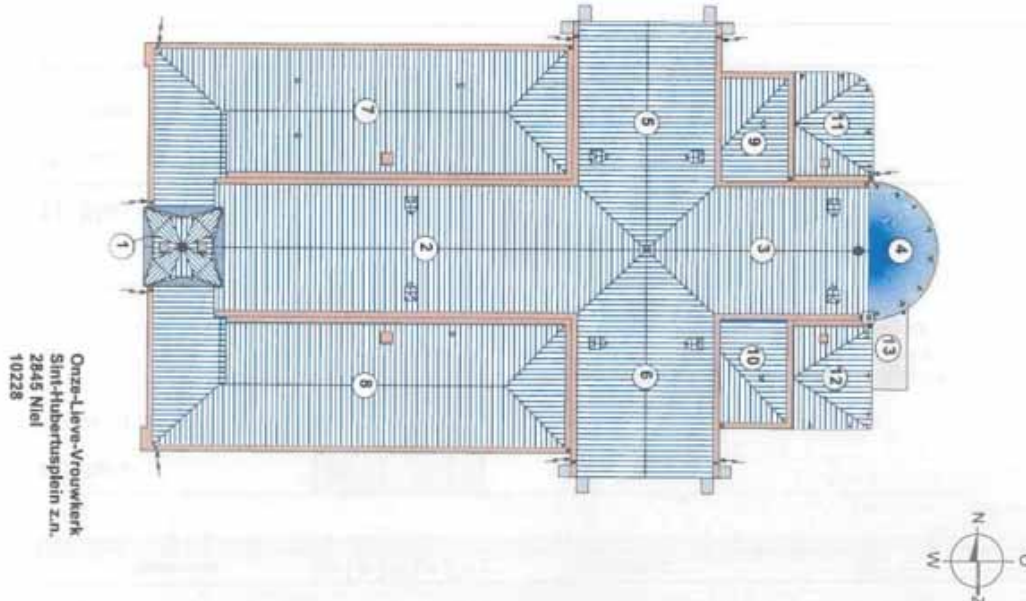
Daarnaast is er ook nog een Broederschap van Onze-Lieve-Vrouw van Scherpenheuvel, opgericht in 1815, die nog elk jaar een meerdaagse bedevaart naar Scherpenheuvel organiseert tijdens het weekend van Pinksteren.

De processievaandels, 8 in totaal, waaronder die van de Broederschap Onze-Lieve-Vrouw, hangen nu uit in het schip. Een papieren inventaris van het roerend erfgoed is aanwezig.

b) Gebouw en architecturale mogelijkheden

Oppervlakte

- 1.012 m²
- vrije hoogte: 8 m 20
- aantal zitplaatsen: 450 (kerkdienst) en 350 (culturele activiteiten)

Opbouw

- type gebouw: kruisbasiliek
- aantal en soort bijruimten: 2: een sacristie en de vroegere doopkapel
- de opdeelbaarheid zou eventueel kunnen door de zijbeuken permanent vrij te maken voor socio-culturele noden (wat nu occasioneel gebeurt bij culturele activiteiten); een dergelijke mobiele compartimentering kan eventueel bekomen worden door het gebruik van doeken. In de huidige context zijn er geen uitbreidingsmogelijkheden aan het gebouw; het maken van nieuwe raam- of deuropeningen is niet aan de orde.

Voorzieningen

SANITAIR	Een toilet, niet openbaar
VERWARMING	Aardgas, ketel bouwjaar 1991, geïnstalleerd 1992
VERLICHTING	Halogeen en een LED
KEUKENVOORZIENINGEN	Neen
AUDIOSYSTEEM	Ja
BEELDSCHERM(EN)	Neen
ROLSTOELTOEGANKELIJKHEID	Het schip kan door rolstoelgebruikers vlot bereikt worden, het koor en de sacristie niet. Evenmin de toren en het orgel
DIEFSTAL- EN BRANDBEVEILIGING	Neen
BLIKSEMBEVEILIGING	Ja
GSM-OPERATOREN	Neen

Duurzaamheid: gebeurde ingrepen en kansen

Een nieuwe verwarmingsinstallatie werd in 1992 geplaatst. Nadat de glasramen gerestaureerd zijn kan het zinvol zijn om de verwarmingsinstallatie te laten screenen. Zonnepanelen zouden op een deel van de daken (50 % komt in aanmerking volgens de zonnekaart) kunnen geplaatst worden.

Zonnepanelen (en batterijen)	Niet aanwezig
Regenwateropvang	Niet aanwezig
Dakisolatie	Niet aanwezig
Groendak	Niet aanwezig
Warmtepomp	Niet aanwezig
Warmtenet	Niet aanwezig
Windenergie	Niet aanwezig
Aquathermie	Niet aanwezig

Biodiversiteit

In de zolder boven het schip van de Lieve Vrouw Geboortekerk woont een kraamkolonie laatvliegers (vleermuizen), de *Eptesicus serotinus*.

Tijdens de lente- en zomermaanden verlaten de vleermuizen bij zonsondergang dagelijks de kerkzolder voor hun nachtelijke jachtpartijen. De afstand naar hun jachtgebieden kan daarbij variëren van een paar honderd meter tot enkele kilometers. De prooien, voornamelijk kevers, sluipwespen, langpootmuggen en in mindere mate nachtvinders worden daarbij meestal in de vlucht bemachtigd. De kolonie laatvliegers op de Nielse kerkzolder telt gemiddeld zo'n 70 diertjes en behoort daarmee tot de grootste kolonies laatvliegers van de provincie.

In het kader van het project Meetnetten van Natuurpunt worden de aantallen vleermuizen tijdens 2 telperiodes geteld, de tellingen worden uitgevoerd door de aantallen uitvliegende vleermuizen te tellen. De laatvliegers verlaten de kerkzolder door smalle sleuven in de nok van het dak.

De meeste laatvliegers verlaten de kerkzolder en vliegen meteen in zuidelijke richting en vervolgens in oostelijke richting VEN gebied Walenhoek. Een kleiner deel van de kolonie vliegt in westelijke richting in de richting van het Niels Broek, de vallei van de Wullebeek en de polders van Schelle.

Bouwfysische toestand

De algemene quotering van het gebouw in het laatste rapport van Monumentenwacht Antwerpen uit 2021 is 'redelijk', met als specifieke aandachtspunten: 'De dakbedekking is verweerd maar voldoet; de goten zijn in goede staat maar plaatselijk is er een lek; de glas-inloodramen zijn in slechte staat.'

Sinds 2015 werd het dossier voor de restauratie van de glasramen van deze kerk ontvankelijk verklaard door het Agentschap Onroerend Erfgoed. In de opeenvolgende rapporten van Monumentenwacht Antwerpen (2016, 2021) werd steeds nadrukkelijk op de noodzaak voor dringende restauratie van de glasramen gewezen. In 2020 en 2025 was er stormschade aan hetzelfde glasraam aan de Kerkstraat. Deze werden binnen een paar maand hersteld.

Herstellingwerken aan daken, toren, plinten, parementen, raamomlijstingen en portieken en dorpels werd in 1983 uitgevoerd, dit naar aanleiding van stormschade in 1976. In 2020 werden de loodslabben op de kerktoren (alle kanten) hersteld nadat deze bij een storm in maart 2019 waren losgeslagen. Het torenuurwerk zelf werd in 1995 hersteld.

Het laatste rapport van Monumentenwacht dateert dus van 2021 en vraagt verder aandacht voor een aantal scheuren en uitgespoeld voegwerk in het baksteenmetselwerk, maar wijst vooral op de slechte staat van de glas-inloodramen: 'De glasramen zijn aan een grondige restauratie toe. De raambruggen en windroedes zijn zeer sterk roestig. Hierdoor zijn verschillende ruitjes gebroken en staan panelen hol-of-bol. De aansluitingen met de dorpels en de dagkanten zijn sterk beschadigd. Hierdoor kan er vocht in het interieur. De verzinkte kapjes om de ramen te openen zijn zeer sterk verweerd, het systeem is vermoedelijk niet meer functioneel.' Het advies van het rapport 2021 was: 'Prioriteit Binnen het jaar.'

Daarnaast zijn er nog kleinere probleemgevallen, zoals: het roestig ijzerwerk drukt het baksteenmetselwerk rond de galmgaten van de toren op. Plaatselijk wordt ook de blauwe hardsteen naar buiten gedrukt. Het voegwerk is plaatselijk uitgespoeld, met op termijn vochtdoorslag tot gevolg. Plaatselijk zijn er scheuren in het baksteenmetselwerk, vermoedelijk het gevolg van het roesten van verborgen muurankers. De verankeringen van de galmborden in het muurwerk zijn roestig met

steenschade tot gevolg. Op termijn kan dit gevolgen hebben voor bevestiging en stabiliteit van de galmborden en kan de blauwe hardstenen omlijsting weggedrukt worden.

Werken, grotere met onderhouds- of restauratiepremie (voor het orgel) voor beschermde monumenten of kleinere met verzekeringspremie, werden uitgevoerd in:

- 2000-2002: herstellen van het dak
- 2003: vervangen bliksemafleider, vervangen ladders in de kerktoren, plaatsen loopbruggen op zolder schip en kruisbeuken
- 2004: herstellen van het dak naast de toren, de galmborden en het plaatsen van de duivenwering aan de toren
- 2009: restaureren ramen en deur sacristie en weekkapel
- 2015-2016: vervanging klimhaken op de toren zodat ze voldoen aan de huidige normen. Gelijktijdig wordt het kruis op de toren ontroest en geschilderd en werd de aansluiting van de torenspits aan de toren hersteld.
- 2020: loodslabben kerktoren: stormschade
- 2019 2020: glasbreuk zijraam Kerkstraat 2020 (stormschade 2020)
- 2022-2025: orgel
- 2024: herstelling noktegels aan de aansluiting van dak en voorgevel, waterdoorsijpeling via het doksaal tot in het schip
- 2025: glasbreuk zijraam Kerkstraat (stormschade nieuwjaar 2025)

Jaarlijkse controle door een dakwerker met raamcontract voor dakgoten en dakbedekking, met opkuis en kleine herstellingen.

Een nieuwe inspectie door Monumentenwacht Antwerpen is voorzien voor 2026.

Financiële gegevens

Lopend onderhoud en kleine herstellingswerken zijn jaarlijks voorzien in het budget met een basisbedrag van 10.000,00 euro per jaar (voor beide kerken samen), weliswaar zonder specifieke voorzieningen voor grote ingrepen zoals glas, verwarming, ... Stormschade wordt hersteld op basis van akkoord van de verzekeringsmaatschappij. Voor de volgende jaren zijn er nog geen werken, zoals de voorziene restauratie van de glasramen, waar al een uitvoeringsdatum op kan worden geplakt. Een frequenter gebruik van de kerk voor socio-culturele activiteiten impliceert dat het elektriciteitsnet zou moeten verbeterd worden. De intergemeentelijke cultuurdienst IVEBICA is beperkt wat technische infrastructuur (verlichting, geluid, effecten, ...) betreft door de ouderdom van het elektriciteitsnet. Even belangrijk is om – na de restauratie van alle glasraampartijen – de verwarmingsinstallatie te bekijken. De huidige stookketel werd geplaatst in 1992 en de ventilator die de warme lucht door de kerk blaast, heeft begin 2025 de geest gegeven. Daarnaast dringt een opfrissing van het schilderwerk zich op. Tenslotte dient op korte termijn ook onderzocht te worden wat de oorzaak kan zijn van de verzakking van delen van de kerkvloer, vooral in de buurt van steunberen aan de kant van de Kerkstraat.

2025	2026	2027	2028	2029	2030
10.000,00 euro	10.000,00 euro	10.000,00 euro	10.000,00 euro	10.000,00 euro	10.000,00 euro

2.1.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

(Cadgis 2025-02-11)

De kerk staat letterlijk in het centrum van Niel, omgeven door een halve cirkel met dorpswoningen waarvan de meeste gebouwd werden in de periode voor 1914 of later gemoderniseerd werden. De kerk ligt nabij drie scholen, twee van het Gemeenschapsonderwijs (Ridder Berthoutlaan en Overwinningstraat) en van de vrije Sint-Hubertusschool (Kerkstraat). Aan de noordzijde werd, in een parkje, in 1927 een Heilig Hartbeeld geplaatst. Daarover ligt het Sint-Hubertusplein, een oude dries, nu volledig beplant met bomen, waar vroeger markt werd gehouden en een muziekkiosk aanwezig was. Het oude marktgebeuren herleeft er enkel nog op het feest ter ere van Sint Hubertus. De dries leidt via de Ridder Berthoutlaan en het pleintje aan het begin van de Dorpsstraat naar het (water)kasteel van Nielderbroeck. De hoofdingangen van de kerk en het landhuis liggen tegenover elkaar, vroeger gelaardeerd door een laan met een driedubbele rij bomen langs beide zijden, nu slechts met een rij bomen langs elke zijde. Heel deze zone is een beschermd dorpsgezicht. Vanuit de kerk is de gemeentelijke begraafplaats slechts enkele straten verwijderd, men kan dus nog steeds in processie van kerk naar begraafplaats wandelen.

De toren en de zijmuren werden 's nachts verlicht met (nu defecte) grondspots, de klokken luiden om het half en het vol uur. De kerk is vlot bereikbaar via een busverbinding (stopt aan het pleintje) en er is genoeg plaats om de fiets te stallen. Auto's kunnen geparkeerd worden in de Ridder Berthoutlaan of iets verder op de Heideplaats; rond het Sint-Hubertusplein kunnen slechts een beperkt aantal auto's staan.

Op de Heideplaats is op dinsdagvoormiddag, tijdens de wekelijkse markt, de Onze-Lieve-Vrouwkapel (beschermd monument sinds 1986, cf. <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/13780>) open voor bezoekers. Op het pleintje voor de kerk is er een ruime voorziening aan horeca, van gewone café tot lichte restauratie. De kerk is buiten de erediensten en de socio-culturele activiteiten niet open voor het publiek. Enkel tijdens de corona lockdown werd de kerk opengesteld op dinsdag zodat marktgangers toch even – conform de afstandsregels – een persoonlijk gebedsmoment in de kerk konden beleven. De muzieklessen die door de muziekcademie op het orgel worden gegeven, vinden plaats in een gesloten context.

Het gebouw is een vrijstaand gegeven, waarbij geen aanbouwopties relevant zijn. Evenmin komen extra raam- en deuropeningen in het vizier als een ingreep die een relationele meerwaarde zou genereren voor gebouw of omgeving.

2.1.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

De Onze-Lieve-Vrouw Geboortekerk wordt gebruikt voor de eredienst in een vast roterend systeem van de pastorale eenheid, met mis- of woordvieringen op zondag om 9.30 uur. Driemaandelijks is er een familieviering in Niel, tijdens de andere maanden vinden die plaats in Schelle of Hemiksem. Doopvieringen zijn mogelijk op elke 4 de zondag van de maand. Speciale misvieringen te Niel zijn er voor de eerste communie en het vormsel. Huwelijk- en begrafenisdiensten zijn eveneens mogelijk. Tenslotte is er nog het Te Deum naar aanleiding van de nationale feestdag van 21 juli en Koningsdag op 15 november, en het feest van Sint-Hubertus.

Het niet pastorale medegebruik van de kerk is voor een groot deel gefocust op het orgel, dat als (wekelijks) lesinstrument wordt gebruikt door de (bovengemeentelijke) muziekcademie. De bovengemeentelijke cultuurdienst Ivecica gebruikt de kerk ook als decor voor (muziek)optredens en tentoonstellingen. Bij dit laatste worden, afhankelijk van het thema (bij Open Monumentendag oa het Niels Erfgoed Archief), ook andere verenigingen en de gemeente betrokken. De kerk staat ook open voor gebruik door andere culturele verenigingen, zowel van binnen als buiten de gemeente.

2.2. Sint-Jozef in Niel (wijk Hellegat)

**We tonen de originele afbeelding
hier niet omwille van het copyright.**

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan
met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

2.2.1. Identificatie

Naam: Sint-Jozef

Geografische ligging

- Hellegat z/n, 2845 Niel – Kadastraal B 38513
- Provincie Antwerpen

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: Antwerpen
- Dekenaat of Regio: PE Sint Bernardus
- Parochie: Onze-Lieve-Vrouw Geboorte

Eigenaar: Kerkfabriek Onze-Lieve-Vrouw Geboorte

Bescherming: vastgesteld als waardevol bouwkundig erfgoed, geldig sinds 29 maart 2019. Cf.

<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/13782>

2.2.2. Beschrijving

a) Cultuurhistorische waarde

Gebouwd in 1906-1908 naar ontwerp van provinciaal architect Louis Gife, ter vervanging van een noodkerk (1901-1908), die kort na de inhuldiging van de Sint-Jozefkerk werd opgesplitst en herbestemd tot woningen (hoekpand Hellegat-Noeverseweg).

De Sint-Jozefkerk is atypisch in vergelijking met de kerken in de ruime regio en met de andere kerken die Louis Gife ontworpen heeft. De Provinciale Commissie Monumenten keurde zijn eerste standaardontwerp af en liet hem de kerktoren volgens Kempens model uitwerken om zo een stukje schoonheid in de grauwe omgeving van de Rupelstreek te brengen. In zijn oorspronkelijk ontwerp was de toren centraal voor het schip geplaatst, zoals meestal voorkomend bij andere kerken in de regio, maar staat nu naast het schip. De kerktoren heeft de typische langgerekte spaarvelden eigen aan de (Brabantse) Kempische baksteengotiek. De dwarse inplanting tegenover de straat is, gezien het aantal gelovigen dat de kerk moest kunnen herbergen, schatplichtig aan het beschikbaar perceel en de

aanwezige nijverheid. Achter de kerk was een kil die eigendom was van de naburige steenbakkerij en gebruikt werd als aanlegplaats voor schepen die bakstenen kwamen laden.

De panelen van de kruisweg, vervaardigd door de naar Luik geëmigreerde Antwerpse firma Alphonse Peeters, gespecialiseerd in neogotische meubelen, zijn in de muren ingewerkt. De kruisweg is bijzonder omdat het een integrale set is die in witsteen werd vervaardigd (savonnièressteen, zoals hout gemakkelijk te besnijden door wat in se een gespecialiseerde kunstmeubelmakerij was; evolueert na het uitsnijden snel naar zacht naar hard gesteente). Het snijwerk van de kruisweg past perfect bij het andere (houten en stenen) houtsnijwerk van de preekstoel en de altaren. Zover we weten heeft deze firma enkel nog in Vlaanderen in 1911 de Sint-Valentinuskerk in Ravels van meubilair voorzien. Roerend Erfgoed

Het neogotisch mobilair is een stukje Gesamtkunstwerk, gemaakt door de firma Alphonse Peeters uit Luik. Dit betreft de preekstoel, de twee biechtstoelen, hoofd- en zijaltaren, communiebank en de kruisweg. De preekstoel en het triomfkruis werden opgenomen in de inventaris van het kerkelijk kunstpatrimonium door het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium (KIK) in 1974 (<http://balat.kikirpa.be/object/9848> - preekstoel) en (<http://balat.kikirpa.be/object/9843> - triomfkruis). De meeste heiligenbeelden werden in de loop van de laatste decennia verwijderd.

Orgel

Het orgel werd midden jaren 1950 geplaatst door orgelbouwer Alfons Joris (Averbode) en is sinds de jaren 1980 niet meer bespeeld. De gevolgen voor het instrument zijn nefast. Bij een onderzoek op vrijdag 12 januari 2018 door orgelbouwer Stefan Claessens van de firma De Munck-Claessens kon deze vaststellen dat het volledige klavierwerk vast zit en er duidelijk roestsporen zijn van de loden pijpen. Ook mensen van het Orgel in Vlaanderen hebben in 2023 het orgel bekeken en kwamen tot dezelfde vaststelling.

Glasramen

De glasramen in het hoogkoor werden in 1908-9 vervaardigd door de firma Hochreiter & Geyer uit Antwerpen. Gezien de iconografie en kleurkeuze zijn de twee glasramen bij het Onze-Lieve-Vrouwaltaar in de zijbeuk ook van hen, evenals het glasraam met een afbeelding van Sint Jozef naast de kleine trappentoren. In de andere ramen werden later, ook nog na WO II, iconografisch eenvoudiger glas-in-loodramen geplaatst van de hand van Armand Calders. Op die manier geeft de Sint-Jozefkerk een staalkaart van de evolutie die de glas-inloodkunst tijdens de eerste helft van de 20ste eeuw doormaakte. Een volledige inventaris van alle glasramen werd opgemaakt door glas-in-loodspecialiste Carola Van Den Wijngaert in 2018.

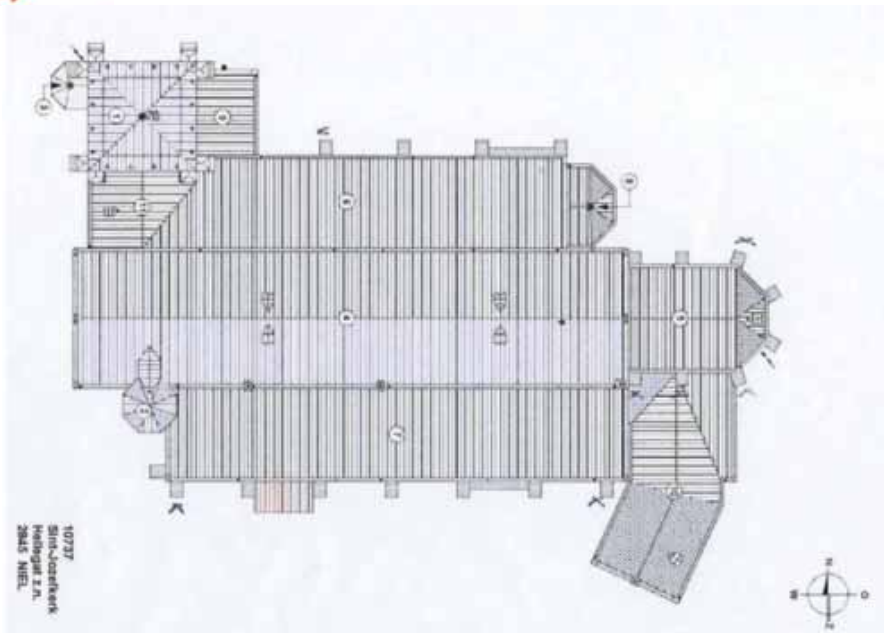
b) Gebouw en architecturale mogelijkheden

Volgens de omschrijving in de inventaris onroerend erfgoed (erfgoedobject 13782) is de kerk een neogotische basiliek met driebeukig schip van zes traveeën, flankerende westtoren, koor van twee rechte traveeën en driezijdige sluiting, noordelijk zijkoor met vijfzijdige sluiting en zuidelijke sacristie. Donkerbruin baksteenmetselwerk en leien bedaking. Westelijke puntgevel met spitsboogportaal, drie gekoppelde spitsboogvensters en radvenster. In het verlengde van de noordelijke zijbeuk vierledige toren onder naaldspits voorzien van versneden steunberen, spitsbogige muuropeningen, westelijke traptoren en noordportaal.

Zijbeuken en koor: per travee gemarkeerd door steunberen, gekoppelde spitsboogvensters en rond bovenlicht.

Oppervlakte

- 1.107,5 m²
- vrije hoogte: 18 m
- aantal zitplaatsen: 200

Opbouw

De kerk bestaat naast het schip en de afzonderlijke toren nog uit een aangebouwde sacristie. De sacristie ligt naast het hoogkoor aan de zuidkant, met een afzonderlijke verdieping en een berging met toegang naar de tuin van de vroegere pastorie. De traphal leidt naar de zoldervertrekken of naar de kelder. Het sacristiegebouw, als enige ruimte onderkelderd, kan als een afgesloten autonoom element herbestemd worden. De losstaande toren kan, minstens op een verdieping, voor een andere (technische) functie in aanmerking komen, mits de toegang tot de gsm-zendinstallatie van Proximus niet in het gedrang komt. In de oude doopkapel, aangebouwd tegen een zijbeuk, werd de verwarmingsinstallatie geplaatst. Die is al sinds 2011 buiten gebruik. Wanneer deze installatie verwijderd wordt, kan deze ruimte ook als annex van het schip een nieuwe functie krijgen. De petroleumtanks zijn verwijderd. Het ruime oksaal kan na het demonteren van het defecte orgel eveneens ingeschakeld worden in een nieuw concept.

Het is perfect mogelijk delen af te zonderen, sporadisch via gordijnen of permanent via een box-in-box systeem, zonder het geheel te bezwaren. Hierbij is het opportuun om, afhankelijk van de herbestemmingsoptie, minstens een nieuwe deuropening te voorzien in de zijmuur aan de tuinkant van het Hof van Mouriau. De bijgebouwen kunnen langs de tuin (sacristie) en/of de straat (achter de kerk) worden ontsloten. De vroegere doopkapel kan eveneens een bijkomende deuropening krijgen.

Voorzieningen

De nutsvoorzieningen zijn niet meer aangepast aan een hedendaags gebruik, een sanitair blok is er niet (enkel een relict van een oud toilet). De verlichting (en elektriciteitsnet) is rudimentair. Het gebouw is niet toegankelijk voor rolstoelen. In de toren is een gsm zendernetwerk aanwezig van Proximus; het huidige contract loopt tot in 2029.

Duurzaamheid: gebeurde ingrepen en kansen

Het gebouw is structureel sterk en dus prima bruikbaar als schil voor een herbestemming. Er zijn geen zonnepanelen, dakisolatie of andere energetische maatregelen genomen. In ieder geval komt 81 % van het dakvolume in aanmerking om er zonnepanelen op te leggen.

Biodiversiteit

In het schip van de Sint Jozefkerk Hellegat staat een door een kerkuil bewoonde nestkast. In 1993 werd een nestkast geplaatst in het kader van het Kerkuilenproject in de Rupelstreek, Klein-Brabant, Willebroek en de Zuid-Antwerpse regio van Natuurpunt Rupelstreek. Via een opening in een dakkapel en een lange houten inlooppijp kan de kerkuil in en uit de nestkast kruipen. Via het oud veerhoofd en het park naast de kerk kan de uil via de Rupel uitvliegen.

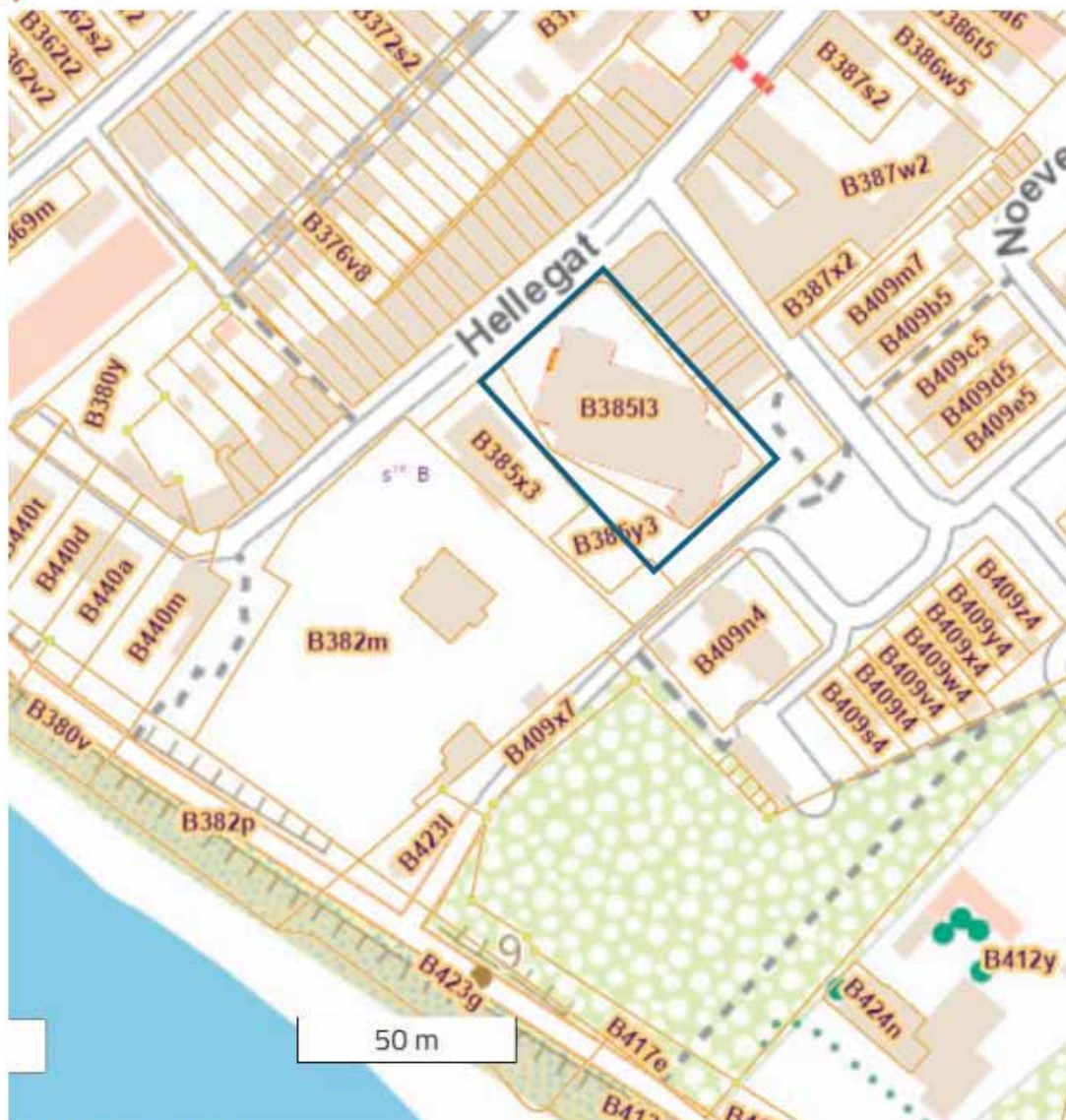
Op verschillende plaatsen op de kerkmuren is de muurvaren *Asplenium murale* aanwezig, cf. <https://waarnemingen.be/species/6387/> (geraadpleegd 2025-02-25).

Bouwfysische toestand

Het gebouw wordt wind- en waterdicht en duifvrij gehouden. Daartoe werden in het najaar 2024 voorzetplaten tegen de drie grote raampartijen aan de straatkant geplaatst en tegen het glas-in-loodraam van de patroonheilige dat tijdens de januaristorm (2025) door de wind weggedrukt was. De vensterglazen in de grote raampartijen aan de straatkant hadden al jaren breuken als gevolg van druk veroorzaakt door stormwinden. Verschillende vensterglazen waren er de laatste jaren al uitgevallen, veelal op de stoep voor de hoofpoort. De structurele stevigheid van deze vensterpartij wordt ook ondermijnd door uitspoelingsschade van de montants.

Er zijn geen investeringen voorzien, enkel ingrepen die de veiligheid van het gebouw en van het publiek waarborgen worden uitgevoerd wanneer die noodzakelijk blijken. Elk jaar is er ook hier een controle van de dakgoten en van de dakstructuur. De globale bouwfysische toestand wordt ook mee opgevolgd door Monumentenwacht Antwerpen, met inspecties in 2016 en 2021. Normaal zal de kerk ook bij de volgende inspectieronde meegenomen worden.

2.2.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

(Cadgis 2025-02-11)

De kerk staat langs de Hellegatstraat en buurtweg nummer 27 die van Noeveren (Boom) parallel met de Rupel richting Niel centrum loopt. Op het einde van de Hellegatstraat lag vroeger een veer, onderdeel van de provinciale weg Antwerpen – Hellegat – Ruisbroek – (Dendermonde – Gent). De kerk werd nabij de grens met de Boomse nijverheidswijk Noeveren gebouwd als gebedshuis in een nieuwe arbeidersparochie die de wijken Steenbakkerijen/Hellegat (Niel) en Noeveren (Boom) bediende. Deze parochie was specifiek bedoeld om het Daensisme, dat in deze steenbakkersstreek snel wortel schoot, te kunnen neutraliseren. Daarom werd SintJozef als patroonheilige gekozen. Tussen de kerk en de Rupel ligt naast het veerhoofd ook het kasteel(park) Mouriau (beschermd monument en beschermd dorpsgezicht sinds 1986, cf. <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/13783>), zodat samen met de later gebouwde katholieke jongens- en meisjesscholen een rustige enclave tussen de steenbakkerijen ontstond. Die specifieke ligging maakt dat de doodlopende straat geen moderne verkeersstromen aankan. De straatzone voor de vroegere noodkerk, de Sint-Jozefkerk en de vroegere pastorie werd omgevormd tot ruimere parkeerzone om meer gemotoriseerd vervoer te kunnen stationeren. Uitbreiding van parkeerplaatsen is niet echt mogelijk zonder open ruimte in te nemen,

langs de Hellegatstraat (voorland kerk) of langs de Noeverseweg (parkje met over de weg een speeltuin).

De Sint-Jozefkerk figureert – ook mede door de voor de streek atypische (Brabantse) Kempense neogotische kerktoren – tussen de nieuwe woonblokken die in de plaats van de steenbakkerijen gekomen zijn als een statige landmark die de aandacht trekt.

Stedenbouwkundig gezien ligt de kerk in woongebied en zijn er geen specifieke voorschriften van toepassing. In theorie kunnen als bestemmingen conform de gewestplanbestemming 'woongebied' naast wonen ook handel, dienstverlening, ambacht en kleinbedrijf, voor 'zover deze taken van bedrijf om redenen van goede ruimtelijke ordening niet in een daartoe aangewezen gebied moeten worden afgezonderd', voor groene ruimten, voor sociaal-culturele inrichtingen, voor openbare nutsvoorzieningen, voor toeristische voorzieningen, voor agrarische bedrijven gerealiseerd worden. Deze bedrijven, voorzieningen en inrichtingen mogen echter maar worden toegestaan voor zover ze verenigbaar zijn met de onmiddellijke omgeving. Buiten specifieke normen voor brandveiligheid, toegankelijkheid, parkeeropties is er naar nieuwe functies dus veel mogelijk.

2.2.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Sinds de corona lockdown (maart 2020) zijn er geen misvieringen meer gehouden in de kerk. De kerk werd nadien ook ontruimd – de stoelen werden weggehaald – en naast enkele sporadische events (een musicaloptreden van Pegode, een tentoonstelling van studenten architectuur) wordt het gebouw niet gebruikt. De technische infrastructuur laat op dit moment ook niet toe dat er (grotere) evenementen worden georganiseerd. Naast gebrekkige nutsvoorzieningen is er ook geen verwarming meer beschikbaar. Enkel overdag, liefst in de zomer, kan het gebouw – wanneer natuurlijk licht overvloedig aanwezig is – gebruikt worden.

3. NAAR EEN TOEKOMSTVISIE

3.1. Onderbouwde visie op het toekomstig gebruik en de toekomstige functie

DEELGEMEENTE (EN WIJK)	KERK	TOEKOMSTVISIE
Niel	Onze-Lieve-Vrouw Geboorte	A-kerk, valorisatie
Hellegat	Sint-Jozef	B-kerk, herbestemming

Voor de parochie Onze-Lieve-Vrouw-Geboorte blijft één liturgische ruimte essentieel. Daarvoor wordt de Onze-Lieve-Vrouw Geboortekerk in het centrum van Niel weerhouden. Deze kerk wordt veelvuldig gebruikt voor alle liturgische bijeenkomsten binnen de gemeente Niel. Zij zal ook in de toekomst hiervoor gebruikt worden, dit zowel voor gewone misvieringen, familiale vieringen (doop, huwelijk), uitvaarten en allerlei liturgische feesten of bijeenkomsten met een godsdienstig karakter. Ook in de toekomst kan dit kerkgebouw verder gebruikt worden voor activiteiten die rekening houden met alle aspecten en waarden van het gebouw en zijn dagelijks gebruik. Na de restauratie van het orgel kan dit muziekinstrument terug volop ingezet worden door de bovenlokale muziekacademie (Hemiksem, Schelle en Niel) en kan er verder gewerkt worden aan de samenstelling van een socio-cultureel (muziek)programma in samenwerking met de bovenlokale cultuurdienst IVEBICA. Wanneer de restauratie van de glasramen achter de rug is, kan er ook bekeken worden op welke manier de cultuurhistorische elementen van de kerk meer kunnen bewonderd worden buiten de liturgische diensten of de socio-culturele activiteiten, wanneer er in se geen tijd is voor geïnteresseerden om van de rust, stilte en aanwezige cultuurelementen te genieten.

Voor de Sint-Jozefkerk op Hellegat wordt het onderzoekstraject voor een herbestemming die goed is voor zowel het gebouw als de wijk verder gezet. Het gebouw kan – ook gezien de aanwezigheid van bijzondere kunsthistorische en architectonische erfgoedwaarden en conform het juridisch statuut als vastgesteld waardevol bouwkundig erfgoed – niet afgebroken worden.

3.2. Plan van aanpak: hoe de toekomstige invullingen zullen worden onderzocht

Voor de verdere valorisatie van de Onze-Lieve-Vrouw Geboortekerk zullen er met de (boven)lokale culturele actoren terug afspraken gemaakt worden voor het verder gebruik van het kerkgebouw voor socio-culturele activiteiten zoals lezingen, muziekoptredens, tentoonstellingen en dergelijke meer. Door de afronding van de restauratie van het orgel kan dit instrument terug performant gebruikt worden door de muziekacademie en voor publieke concerten. Bij de restauratie van de glasramen kan

er een kunsthistorische tentoonstelling rond het glasetelier, de iconografie op de ramen, de genealogie van de schenkers en de algemene geschiedenis van het religieus leven in Niel opgezet worden die eventueel nadien kan behouden blijven en er op die manier van de kerk terug meer een 'open huis' kan gemaakt worden.

Voor de Sint-Jozefkerk zal het onderzoek en het zoeken naar een nieuwe valabele herbestemming verder gezet worden in overleg tussen kerkfabriek, gemeentebestuur, bisdom en belangengroepen. De collectie roerend erfgoed van deze kerk werd door vrijwilligers in kaart gebracht in functie van haar behoud (in situ of in de Onze-Lieve-Vrouw Geboortekerk) of herbestemming.

BESLUIT

Alle betrokken partijen engageren zich om naar aanleiding van het jaarlijks overleg tussen de kerkfabriek en de gemeente na te gaan of het plan nog actueel is en of wijzigingen noodzakelijk zijn. Indien wijzigingen nodig zijn, worden ze opgenomen in een addendum aan dit kerkenbeleidsplan na goedkeuring door de bisschop en door de Gemeenteraad.

Dit principe is toe te passen bij de start van elke nieuwe legislatuur. Volgens het Eredienstendecreet dat in werking treedt vanaf 1 januari 2025 moet elk kerkenbeleidsplan de eerste zes maand van elke nieuwe legislatuur vernieuwd of herbevestigd worden.

Artikel 2.

Afschrift van deze beslissing ter kennisgeving en uitvoering over te maken aan

- het Agentschap Binnenlands Bestuur;
- het Bisdom Antwerpen;
- de kerkfabriek Onze-Lieve-Vrouw Geboorte;
- de dienst Erfgoed en Grondgebonden projecten;
- de dienst Patrimonium;
- de dienst Financiën;
- de dienst Communicatie en Informatie.

NAMENS DE GEMEENTERAAD:

In opdracht:

algemeen directeur
w.g. Jo Briers

voorzitter
w.g. Roxanne Leysen

VOOR EENSLUIDEND AFSCHRIFT:

Handtekening(en)

 Elektronisch ondertekend op 30/04/2025 door
Jo Briers, Algemeen directeur

 Elektronisch ondertekend op 30/04/2025 door
Roxanne Nelly Leysen, Voorzitter Gemeenteraad